

Citation style

Lambeinová, Ludmila: Rezension über: Karol Modzelewski, Zajeżdżimy kobyłę historii. Wyznania poobijanego jeźdźca, Warszawa: Wydawnictwo "Iskry", 2013, in: Český časopis historický, 2016, 3, S. 822-824, DOI: 10.15463/rec.334779185

český časopis historický

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Domnívám se, že v případě knihy o Dvorníkovi jakožto vědecké osobnosti je zvolená koncepce nešťastná především pro čtenáře z řad historiků.

Další kontroverzi vyvolává skutečnost, že Němcovo dílo zůstává faktograficky v době vzniku, v osmdesátých letech 20. století. Autor přirozeně nemohl reflektovat odborné texty o Dvorníkovi z pozdější doby, např. podnětný článek Terezy Kavanové z roku 2001, kde autorka pojednává o Dvorníkově zpravodajské činnosti za druhé světové války.⁵ Tato skutečnost Němcovo dílo obrazně řečeno „antikvuje“ a „vzdaluje současnosti“.

Očividná faktografická zastaralost a – vzhledem k jednostranné excerpci pramenů zahraniční provenience – také roztržičnost Němcova díla tento vydavatelský počin činí spíše smutným výkřikem do tmy soudobého výzkumu o církevním dějepiscetví v českých zemích. Bohužel, jistou odpovědnost za vyřčené atributy knihy nenese autor, který na rukopisu pracoval v nepochybně dobrém úmyslu, ale spíše editoři a vydavatelé díla, kteří do tisku připravili edici textu, jenž se do té doby nacházel v podobě zřejmě nevhodné pro vydání.

Lukáš F. Peluněk

Karol MODZELEWSKI

Zaženem dějin klisny! Vyznání potlučeného jezdce

Přeložila Petruška Šustrová

Ostrava, Pant 2015, 370 s., ISBN 978-80-905942-3-4.

Překlad z polského originálu:

Karol MODZELEWSKI

Zajeżdżimy kobyłę historii: wyznania poobijanego jeźdźca

Warszawa 2013, 456 s., ISBN 978-83-244-0335-6.

Zásluhou občanského sdružení Pant vyšel český překlad pamětí Karola Modzelewského – medievalisty, disidenta (mj. mluvčího Solidarity v letech 1980–1981), politického vězně a později v letech 1989–1991 senátora, člena Polské akademie věd (*Polska Akademia Nauk*) a také Italské akademie věd (*Accademia dei Lincei*). Jeho osudy byly plné zvratů, autor prošel složitým vnitřním vývojem. Karol Modzelewski se narodil v roce 1937 v Moskvě. Původně se jmenoval Kirill, jméno Karol obdržel až později. Pouhých sedmáct dnů po jeho narození byl jeho otec odsouzen a poslán do sovětského trestního tábora. Později se s ním Karol setkal už jen dvakrát. Jeho matka se poté za dramatických okolností seznámila s polským komunistou Zygmuntem Modzelewským, s nímž na konci války přijela do Polska. Zygmunt Modzelewski později v komunistickém Polsku zastával do roku 1951 funkci náměstka ministra a ministra zahraničí.

Malý Karol Modzelewski vyrůstal v poválečném Polsku jako přesvědčený mladý komunista. Aktivně se angažoval ve Svazu polské mládeže (ZMP – *Związek Młodzieży*

5 Tereza KAVANOVÁ, *Profesor František Dvorník jako zpravodajec. Neznámá kapitola ze života moravského historika*, *Vlastivědný věstník moravský* 53, 2001, č. 3, s. 252–262.

Polskiej). Na stránkách knihy přiznává, že patřil k těm členům organizace, kteří se chovali arogantně a agresivně. On a jeho spolužáci ze Svazu polské mládeže šikanovali „vnitřní nepřátele“ čili své neorganizované spolužáky. Právě při popisu těchto událostí vynikne autorova osobnostní zralost: Modzelewski neutíká od zodpovědnosti za své chování, ani se nesnaží vykreslovat v lepším světle. Ostatně, snaha o objektivnost je patrná v celé knize. Autor ani na okamžik nevystupuje ze své role historika, který objektivně nahlíží, popisuje a s pomocí metodologie historických věd ozřejmuje svůj vlastní život.

Pokud Modzelewski vstupoval do polské komunistické strany (*Polska Zjednoczona Partia Robotnicza*, dále PSDS) z přesvědčení, bylo to opět jeho přesvědčení, které ho v roce 1964 vedlo k napsání *Otevřeného dopisu straně*. Dopis, který vznikl ve spolupráci s Adamem Michnikiem, kritizoval stranickou byrokracii, ekonomické nešvary a vybízel dělníky k organizování stávek. Autoři za něj byli v roce 1965 uvězněni. Modzelewski byl vězněn celkem třikrát (1965–1967, 1969–1971 a 1982–1984). Nepopisuje však pouze svůj vlastní pobyt ve vězení, ale zmiňuje širší problematiku vězeňské subkultury, tak jak ji viděl a poznal. Cizí mu není ani téma resocializace vězňů. Jeho názory prozrazují silné sociální citění, které opět prostupuje celou knihou.

Modzelewski se v knize nevěnuje pouze své disidentské činnosti, čtenář se dozvídá i o jeho vědeckých zájmech. Obě oblasti se v jeho životě prolínaly a nejednou musel volit mezi občanskou angažovaností a vědeckou prací. Kupříkladu v roce 1976 se nezapojil do činnosti disidentského KORu (*Komitet Obrony Robotników* – Výbor na obranu dělníků) právě proto, že dal přednost vědě, ač osobně znal řadu členů tohoto výboru.

Modzelewského paměti jsou zajímavým historickým pramenem také ke komparaci společnosti v komunistickém Polsku a v komunistickém Československu. Nelze si nevšimnout výrazného rozdílu mezi relativní autonomií polských univerzit a naprostou podřízeností jejich československých protějšků. V knize též zaujme líčení sebevědomého postoje řady polských církevních představitelů vůči státní moci. Modzelewski např. vzpomíná na rok 1982, kdy jako vězeň odevzdal jezuitskému zpovědníku text svého referátu o hospodářské organizaci polského státu za piastovské dynastie. Jezuita referát propašoval ven: Text pak profesor Girolamo Arnaldi přednesl v Itálii na mezinárodní konferenci v dubnu 1982.

Problémem je však překlad knihy a jeho kvalita. České vydání Modzelewského pamětí se dočkalo již tří recenzí: Pavel Kolář v Lidových novinách, Jan Klápště (Dějiny a současnost 8/2015, s. 48) a Daniel Kaiser (Echo, 5. 2. 2016, s. 38–39). Poslední dvě recenze tematizují i otázku překladu. Jan Klápště se domnívá, že kniha je přeložena dobře, podobně i Daniel Kaiser soudí, že: „České vydání mělo štěstí na kvalitní překlad i redakci (Petruška Šustrová a Pavla Foglová).“ Recenzenti svůj názor neodůvodňují, neuvádějí ani žádné příklady. Autorka těchto řádků má na překlad této knihy diametrálně odlišný názor, jehož oprávněnost by ráda dokázala na několika příkladech.

Za prvé: otázka názvu. Titul knihy se odvolává na úryvek Majakovského básně Levý pochod. Překladatelka však nevystihla metaforu obsaženou v originálním názvu knihy. Kniha vyšla v češtině pod názvem *Zaženem dějin klisny*, ale název originálu (pol. *Zajeżdżimy kobyłę historii*) pojednává o „zajíždění klisny“, která tu obrazně představuje Dějiny. Poté, co je kůň poprvé osedlán, je zajížděn: To mimo jiné znamená, že si zvyká na jezdce. Přirozenou součástí tohoto procesu je nebezpečí, že kůň může jezdce vyhodit ze svého

hřbetu a to nejednou. Proto podtitul knihy zní: Vyznání potlučeného jezdce: Modzelewski tak chtěl zdůraznit, že se pokoušel osedlat si Dějiny, ale nejednou byl vyhozen z jejich sedla.

Za druhé překladatelka podlehla tzv. hypnóze originálu. Překlad je plný slov, která byla nově vytvořena pod vlivem polského jazyka. Čeština je nezná, případně je používá v jiném kontextu, například: „citoval jsem útržky“ (s. 76, správně *fragmenty*), „duchovní seminář“ (s. 138, správně *kněžský seminář*), „Je to rukojmí zdraví“ (s. 64, správně *Je to záruka zdraví*), rodinný dům (s. 43) a rodný dům (polsky: *dom rodzinny*) jsou v češtině odlišné výrazy, výraz „individuální rolnické hospodaření“ (s. 60) lze nahradit souslovím soukromé zemědělství apod. Některé výrazy navíc v českém textu působí komicky, ačkoliv originál tak vyznívat jistě neměl, například „má dnešní manželka“ (s. 313, správně *současná*). Podobně překladatelka nesprávně přejímá polský pravopis – „písnicka Agnieszki Osiecké“ (s. 165, správně *Agnieszky*).

Knihy se dočkala v Polsku několika ocenění, autor za ni mj. obdržel prestižní literární cenu Nike. Není divu, originál je napsán vybroušeným, místy vědeckým stylem a je jazykově i stylisticky na výši. To o překladu, bohužel, neplatí. V českém překladu čteme dlouhé, stylisticky neobratné věty; např. „Když jsme byli internováni a ještě víc poté, co uplynul rok, a místo aby nás propustili ze zlikvidovaného ‚centra izolace‘ v Białołęce, nás prostě převezli na Mokotov s prokurátorským pokynem k vazbě, se na nás upíraly oči solidaritního Polska“ (s. 264).

Není také běžné, aby překladatelé pro potřeby knihy vytvářeli nové systémy zkratk v jazyce překladu, tak jak to činí Petruška Šustrová. Originál sice používá řadu pro polského čtenáře srozumitelných zkratk, překlad je však plný zkratk, které český čtenář nemá šanci rozšifrovat (např. zkratka „VU“ jako Varšavská univerzita, která byla utvořena jako analogie k zažité polské zkratce UW – Uniwersytet Warszawski). Problém je o to větší, že v knize nenajdeme seznam zkratk.

Jako nepochopitelné se jeví překlady místních jmen, názvů ulic apod. Bylo by logičtější, kdyby v literatuře faktu byla místní jména (zvláště ta, která nemají ustálenou počeštěnou podobu) ponechána v původní podobě, aby si je čtenář mohl případně vyhledat na mapě. Překladatelka nadto nepočestuje názvy ulic důsledně, což ilustruje i následující příklad: „Když auto vyjelo za bránu a zatočilo Rakowieckou doleva, řekl jsem, aby jeli do Svatokřížské ulice“ (s. 284). V originále se jedná o ulice jménem *Rakowiecka* a *Świętokrzyska*.

K dokonalosti mají daleko i vysvětlivky. Tak ke straně 264 se např. objasňuje čtenáři, že pojem „zlatý roh“ pochází z Mickiewiczovy básně Pan Tadeáš. Pojem „zlatý roh“ ale pochází z dramatu Veselka od Stanisława Wyspiańskiego (mj. do češtiny přeloženého dvakrát: 1919 a 1983). Vysvětlivka poskytuje mylné informace také o významu zmiňovaného symbolu. Ve Wyspiańskiego dramatu ten, kdo zatroubí na zlatý roh, bude moci sjednotit Polsko! Namísto toho vysvětlivka v recenzované knize tvrdí (s. 354), že kdo zatroubí, tomu se splní každé přání. Zdá se, že došlo k záměně rohu svobody s rohem hojnosti.

Překlad zbytečně zastiňuje původní kvality originálu a má negativní vliv na čtivost a srozumitelnost díla. České vydání závažně knihy se tak jeví jako promarněná šance.

Ludmila Lambeinová

